

KULTUREN

Kv Sankt Måns 21

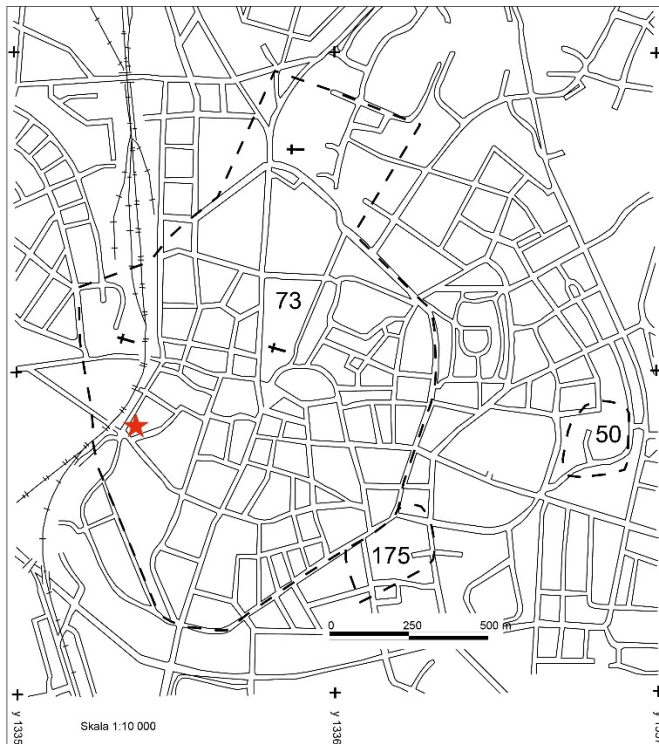
Lund, fornlämning nr 73:1,
Lunds stad och kommun, Skåne
Geoteknisk undersökning 2018

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	5
Genomförande och resultat	6
Kulturlagerstatus	8
Administrativa och tekniska uppgifter	9
Referenser	10
Bilagor	10
<i>Borrplan</i>	<i>11</i>
<i>Sektioner Borrpunkter 18T01-18T06</i>	<i>12</i>
<i>Lagerbeskrivningar Borrpunkter 18T01-18T06</i>	<i>13</i>

Sammanfattning

- I samband med en geoteknisk undersökning i kv Sankt Måns 21, inför en tillbyggnad av Parkskolan, genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning av 6 borrhål enligt Länsstyrelsen beslut (Lst dnr 431-6983-2018, Kulturens projektnummer 61000-648).
- Sammanfattningsvis togs 6 borrprover, tre i söder och tre i norr. I söder framkom morändjupet mellan 1,70—2,20 m under marknivån. Kulturljord framkom från 0,40-1,1 m och var relativt fuktigt. I norr togs tre borrhål i en linje norr—söder i höjd med lekplatsen, där i dagsläget ingen tillbyggnad är planerad enligt Kulturens kännedom. Moränleran där framkom på en nivå av 1,10 m. Kulturljordar med nedbruten karaktär framkom från 0,20-0,50 m och var av relativt torr karaktär.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämnning 73, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

I samband med en geoteknisk undersökning i kv Sankt Måns 21, inför en tillbyggnad av Parkskolan, genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning av 6 st borrhål enligt Länsstyrelsen beslut (Lst dnr 431-6983-2018, Kulturens projektnummer 61000-648).

Fornlämningsmiljö

Kv Sankt Måns ligger i den västra delen av området för Lunds medeltida stad. I norr begränsas kvarteret av Västergatan, i öster av Sankt Mångsgatan. I väster finns Nygatan som anlades i samband med att kvarteret styckades upp under 1800-talet och i söder avgränsas kvarteret av Svanegatan. Före järnvägens ankomst till Lund år 1856 utgjordes ytan av ett större område, vilket idag motsvarar kvarteren Rosengården, Banmästaren, södra delen av Armaturen och Sankt Måns (Bevaringskommittén 1981 s 154).

En naturlig sluttning från norr till söder utgör kvarterets grundtopografi (Andrén 1980 s 28). Idag är det inget som direkt märks att det finns ett fall i terrängen, vilket tyder på en utjämning av ytan. Den medeltida sockenkyrkan Sankt Måns namngav kvarteret och kyrkan var belägen söder om kvarteret. Första gången kyrkan omtalades var år 1304. Kyrkan har ännu inte påträffats arkeologiskt, utan är endast känd genom skriftliga källor (Blomqvist 1951 s 226). Vid flera tillfällen har dock gravar tillhörande Sankt Månskyrkan

påträffats. I övrigt finns det väldigt lite kännedom om tomterna och ägoförhållanden och den medeltida tomtindelningen är baserad på 1784 års karta (Figur 2, Andrén 1984).

Hur kvarteret såg ut och nyttjades före 1800-talet är därmed inte klargjort. På Espmans karta från 1780-talet kan man inte utläsa någon mer omfattande bebyggelse. Gårdar var dock markerade vid Sankt Mångsgatan och Västergatan. Ytorna i västra delen av kvarteret användes troligen främst som odlingsjordar (Bevaringskommittén 1981 s 155).

Figur 2. Tomtindelning omkring år 1500 enligt Anders Andréns rekonstruktion (1984) med röda linjer och siffror. Området för nybyggnation med blå linje. Väster om Parkskolan löper Nygatan som kantar kvarteret Sankt Måns i väster. Figuren visar också hur omfattande kvarteret var före Nygatans anläggande under mitten på 1850-talet.

I kvarterets nordöstra hörn låg små bostäder i form av låga sammanbyggda hus från 1800-talets början. Bebyggelsetypen i kvarteret under 1800-talets mitt var byggnader uppförda av bränd och obränd sten i grundmur samt ekekorsvirke och bränd sten. Byggnaderna var omkring fyra meter mot gatan, sex meter djupa och inrymde ett boningsrum och en kammare (Bevaringskommittén 1981 s 155).

Fotografier från tidigt 1900-tal i LA-arkivet, visar en låg bebyggelse med stora odlingsbara ytor med fruktträd. På Ragnar Blomqvists kvarterskarta över kv Sankt Måns, som upprättades kring 1950-talet, indikeras att de centrala fastigheterna hade stora bakgårdar och troligen liknande markutnyttjande. Det innebär att bakgårdsmiljöerna kan ha legat obebyggda under lång tid, vilket medför att det i högsta grad kan finnas välbevarade medeltida strukturer under markytan (Kulturens LA-Arkiv).

Redan på 1860-talet, när Södra folkskolan eller Vårfruskolan uppfördes fanns behov av en ny folkskolebyggnad också i den västra delen av staden. Först år 1877 kunde emellertid Västra

skolan (idag kallad Parkskolan), uppföras för att stå färdig året därpå. För byggnadsritningarna anlätades Helgo Zettervall, som redan år 1874 presenterade de första skisserna till skolan. Byggnaden anpassades efter den oregelbundna tomten. Den uppfördes i två våningar och förlades i gatulinjen med huvudfasad mot Svanegatan och flyglar utmed Nygatan och Sankt Mångsgatan (Bevaringskommittén 1981 s 154).

Ingenting finns idag kvar av den enkla bebyggelsen vid Sankt Mångsgatan, husen revs på 1930- och 1940-talen men är delvis förevigade av fotografier och byggnadsuppmätningar (Kulturens LA-arkiv).

Västergatan har fortfarande en obruten byggnadslinje med låga hus från 1800-talets mitt och med ett par högre hyreshus från 1800-talets sista årtionden. I den södra delen av kvarteret utgörs innergårdsmiljön nästan enbart av asfalt. Lite grönskande miljöer finns fortfarande kvar i norra delen av kvarteret, men även där väldigt begränsat.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Nedan presenteras arkeologiska undersökningar som genomförts i kvarteret Sankt Måns och dess närmaste omgivning. Uppgifterna baseras på arkivmaterial i Kulturens LA-arkiv, samt rapporterade undersökningar.

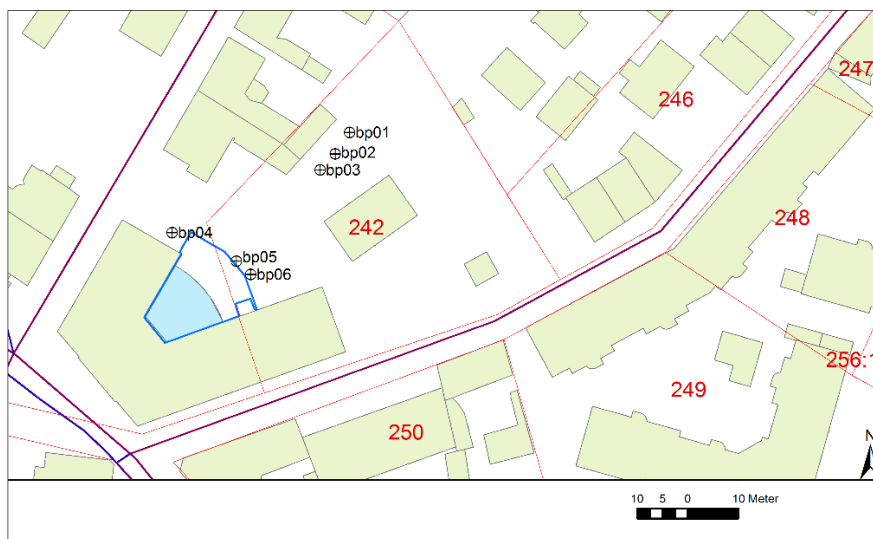
Fastighet	Typ av undersökning, årtal	Resultat
Kv Sankt Måns 21	Förundersökning 1932	Vid grundgrävning för gymnastiksal utmed S:t Mångsgatan undersökte man ner till bottenleran endast där grundsulan skulle vara, dvs källaren grävdes inte ut. På 0,85 m djup fanns en stenläggning tolkad som möjlig äldre gata. Morännivå cirka 1,20-1,70 m. En timrad brunn och en gödseltunna påträffades.
Kv Sankt Måns 21	Förundersökning 1939	I samband med plantering av vårdträd mitt på gårdsplanen noterades gråstenar på ett djup av cirka 0,45 m. Stenarna tolkades kunna härstamma från en husgrund. En sandstensskulptur ska ha påträffats samma år, dock saknas uppgifter om fyndomständighet.
Kv Sankt Måns 21	Förundersökning 1997	Inför grävning för spill- och dagvattenledningar genomfördes provgropar. På 1,40 m djup fanns vad som föreföll vara en medeltida stensättning. I väster påträffades intakta medeltida kulturlager från ett djup av 0,50-1,70 m. De undre delarna av schakten var väl stratifierade. Det påträffades också keramik, såväl svartgods av östersjötyp, som av angloskandinavisk formtyp (Larsson 1997 s 6).
Kv Sankt Måns 5-13	Undersökning 1996-1997	21 schakt grävdes med en sammanlagd längd av 500 löpmeter. Djupet var mellan 0,50-2,85 m. Vid schaktningen påträffades yngre lämningar i form av grundmurar och raseringslager från sent 1800-tal. I botten av schakten fanns medeltida lämningar i form av gropar, stolphål och tomtrännor. Ett omfattande hantverksavfall påträffades och en yta av 18 m ² intensivundersöktes. Ett gropsystem med medeltida ben- och hornhantverksavfall påträffades också (Goksör 1997).

Kv Sankt Måns 21	Förundersökning 2006	I samband med schaktningsarbeten för ny VA, el- och datakabel genomfördes en arkeologisk förundersökning. VA-schaktets djup var cirka 1 m och omfattade bakgårdslager från medeltid till nyare tid. Äldsta kulturlagret kan ha tillkommit före år 1200. Kulturlagren var torra och magra samt delvis nedbrutna av trädrötter (Gardelin 2007) .
Kv Sankt Måns 4	Förundersökning 2015	Ett schakt om cirka 5.50 löpmeter grävdes. I den södra delen av schaktet påträffades moränlera på ett djup av 2,00 m. Nedgrävd i moränleran påträffades en plundrad syllstensgrund i öst-västlig orientering. Omedelbart norr om syllstensgrunden påträffades en tomträdda. Tomträddan kan tyda på ett tidigmedeltida hävdande av tomtmarken, vilket även en gårdsbebyggelse antyder. Ovanpå syllstensgrund och tomträddan dokumenterades en äldre markhorisont med odlingskaraktär i välbevarat skick. Ovanpå detta ett omfattande odlingslager som var märkbart ombländad, framför allt längst upp och troligen brukad upp i 1600-1700-talet (Guldåker 2015).

Genomförande och resultat

Tre borrhovver togs i södra delen av innergården, några meter norr om ett skyddsrum från 1940-talet som kommunen har för avsikt att riva. En ny byggnad är tänkt att uppföras på samma plats och norr om befintligt skyddsrum kommer ytterligare yta att tas i anspråk för ytterligare en byggnad. Morändjupet framkom mellan 1,70-2,20 m under marknivå. Kulturjord framkom från 0,40-1,10 m och var relativt fuktig.

I norr togs tre borrhovver i en linje med orientering norr—söder i höjd med lekplatsen. I dagsläget är ingen tillbyggnad planerad just där, enligt Kulturens kännedom. Moränleran framkom på en nivå av 1,10 m. Kulturjordar med nedbruten karaktär framkom från 0,20-0,50 m och var av relativt torr karaktär.

Figur 3. Planritning med Borrhovver 18T01-18T06. Den tänkta utbyggnaden är markerad med blå färg.

Figur 4. Borrpunkt 18T02 i färd med att borras. Fotografiet taget från norr.

BP 18T01 - Kulturlager av intresse framkom på ett djup av 0,60 m under lager av fet lera med inslag av koks, samt skikt av bärlager och asfalt. Morän framkom på ett djup av 1,10 m under dagens marknivå.

BP 18T02 - Kulturlager av intresse framkom på ett djup av 0,20 m under skikt av bärlager och asfalt. Morän framkom på ett djup av 1,30 m under dagens marknivå.

BP 18T03 - Kulturlager av intresse framkom på ett djup av 0,50 m under lager av fet lera med inslag av koks, samt skikt av bärlager och asfalt. Morän framkom på ett djup av 1,10 m under dagens marknivå.

BP 18T04 - Kulturlager av intresse framkom på ett djup av 1,10 m under flera skikt av bärlager och asfalt. Morän framkom på ett djup av 2,20 m under dagens marknivå.

BP 18T05 - Kulturlager av intresse framkom på ett djup av 0,40 m under ett skikt av bärlager och asfalt. Morän framkom på ett djup av 1,80 m under dagens marknivå.

BP 18T06 - Kulturlager av intresse framkom på ett djup av 0,50 m under ett skikt av bärlager och asfalt. Morän framkom på ett djup av 1,70 m under dagens marknivå.

Kulturlagerstatus

Resultaten var relativt blandade och uppvisade både uttorkade och dålig stratifierade kulturlager samt något fuktiga och välbevarade kulturlager. Tidigare schaktningar för fjärrvärme och VA har sannolikt påverkat bevaringsgraden och medfört uttorkning i sidled, men det kan också förväntas att det punktvis finns välbevarade intakta kulturlager. Tack vare det lågintensiva utnyttjandet av området finns goda möjligheter att närmare kunna öka kunskapen om kvarteret genom arkeologisk dokumentation.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-6983-2018	Fornlämning nr/art	RAÄ Lund 73:1
Socken/stad	Lund	Kulturens projektnummer	61000-648
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Sankt Måns 21

Typ av exploatering	Geoteknik
Uppdragsgivare	Tyréns AB Att: Alexander Vasilica
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Aja Guldåker
Övrig personal	-
Fältarbetstid	20180406

Fälttid	
Arkeolog	6 h
Maskin	

Undersökningens omfattning	
Yta	6 borrhål
Kubik	-
Schaktmeter	-

Kostnad för arkeologi	
Administration/Projektledning	4 x 800 = 3 200 SEK
Fältarbete	6 x 800 = 6 400 SEK
RTK-GPS	1 000 SEK/dag
Rapport	24 x 800 = 19 200 SEK
Fyndhantering	-
Konservering	-
Analys	-
Övrigt	-
Summa:	29 800 SEK

Kostnad övrigt	
Maskiner	
Bodar	
Övrigt	
Summa	

Summa, faktisk	29 800 SEK
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad

Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen
Ritningar, dokumentation	1 st A3 ritfilm: 1 sektionsritningar skala 1:20, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	6 digitala fotografier
Analys	-
Övriga upplysningar	-

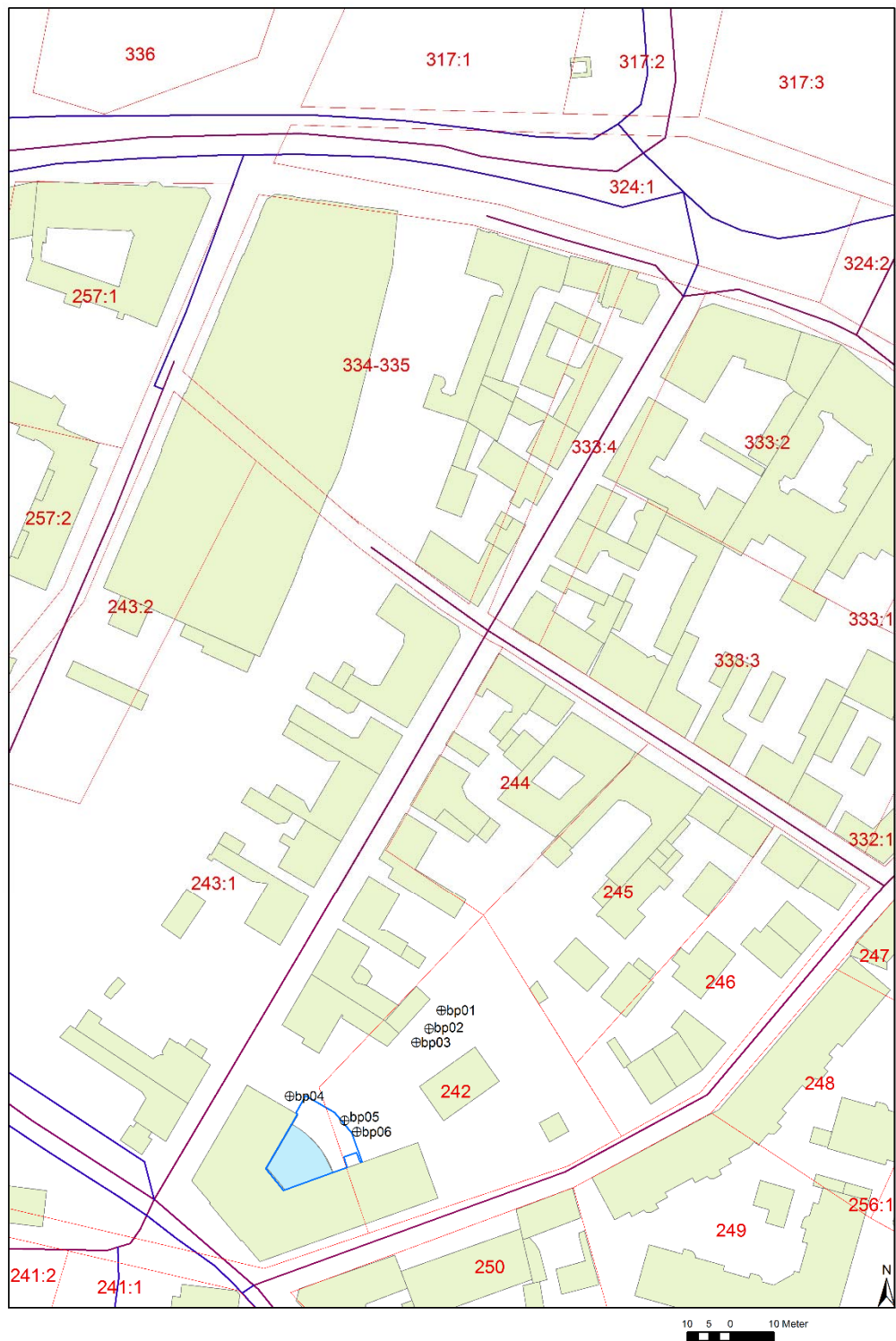
Referenser

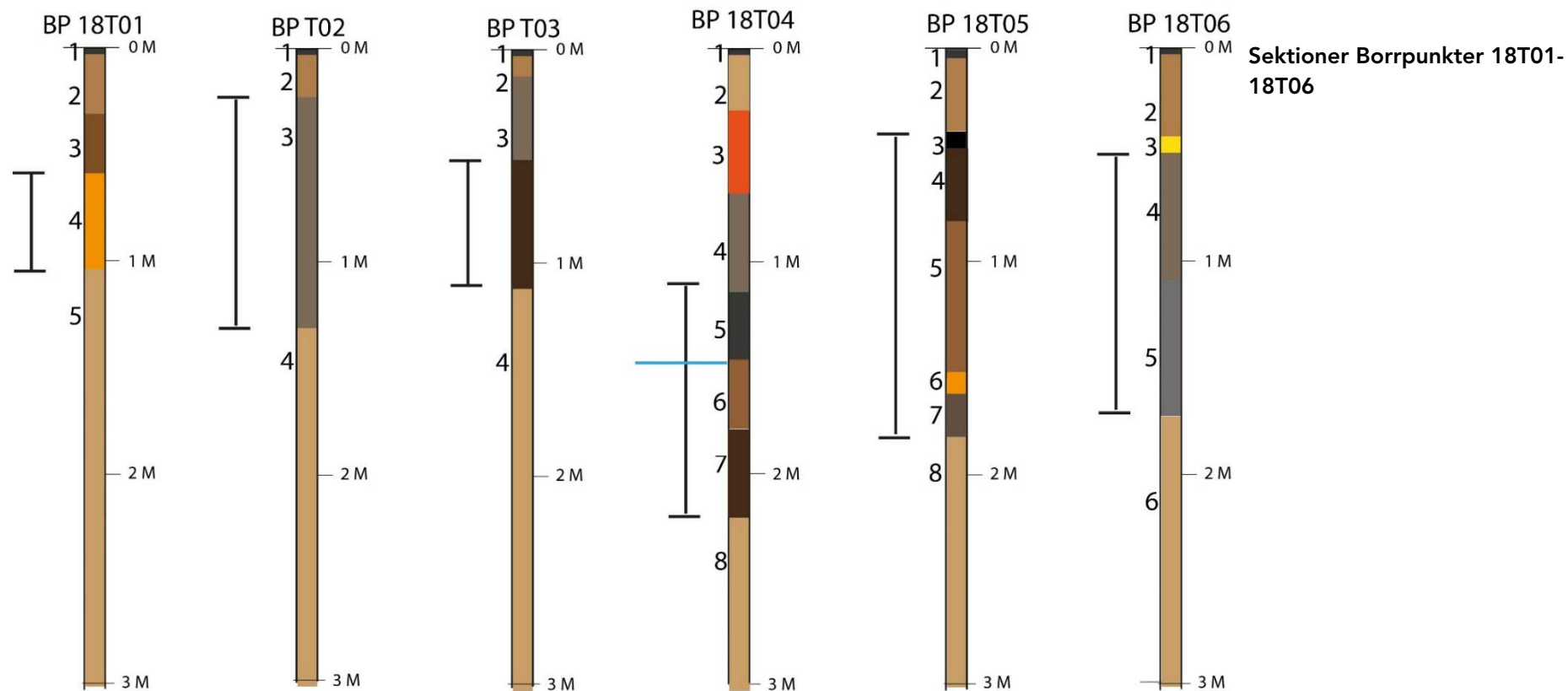
- Andrén, Anders, 1980. Lund. RAÄ/SHM. *Rapport Medeltidsstaden 26*, Stockholm: Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museum.
- Andrén, Anders, 1984. Lund. Tomtindelning ägostruktur sockenbildning. RAÄ/SHM. *Rapport Medeltidsstaden 56*, Stockholm: Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museum.
- Bevaringskommittén, 1981. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram, Clemens och Drottens rotar*. Trelleborg.
- Blomqvist, R. 1951. *Lunds historia. 1 Medeltiden*. Lund.
- Gardelin, G. 2007. Kv St Måns 21, Lund. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 220*. Kulturen, Lund.
- Guldåker, A. 2015. Kv Sankt Måns 4, arkeologisk förundersökning 2015. kulturmiljörapport 2015:14. Kulturen Lund.
- Goksör, S. 1997. Kvarteret S:t Måns 5-13, Lund. Arkeologisk undersökning 1996-1997, Lunds kommun, Skåne. *Arkeologiska rapporter från Lund, nr 22*. Kulturen Lund.
- Larsson, S. 1997. Kv Galten 9, Kv S:t Måns 21 och Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk förundersökning för kontroll av ledningar inom Vårfruskolan, Parkskolan och Katedralskolan 1997. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 51*. Kulturen, Lund.
- Kulturens LA-arkiv enligt fastighetsbeteckningen

Bilagor

1. Borrplan
2. Sektioner Borrpunkter 18T01-18T06
3. Lagerbeskrivningar Borrpunkter 18T01-18T06

Borrplan

 Kulturlager med möjlig medeltida datering
 Vattenförande gruslager i moränen

Lagerbeskrivningar Borrpunkter 18T01-18T06

BP 18T01

1. Asfalt
2. Bärlager, grus
3. Brun, fet lera med inslag av koks, träkol och tegel. Markhorisont 18-1900-tal.
4. Gulbrun melerad lera med inslag av träkol och bränd lera. Möjligen ett lergolv.
5. Morän

BP 18T02

1. Asfalt
2. Olika skikt med bärlager, inslag av tegel
3. Brun fet sandinblandad lera med inslag av tegelkross, träkol, keramik av typen yngre rödgods och flintavslag (ej tillvarataget). Torrt och av nedbruten karaktär. Kulturjord utan tydlig struktur.
4. Morän (varvig siltig lera)

BP 18T03

1. Asfalt
2. Bärlager
3. Brun, fet, torr lera med inslag av koks, träkol och bränd lera. Markhorisont 18-1900-tal.
4. Ljusbrun, finkornig, fet lera med endast enstaka inslag av träkol. Bränd lera. Torr kulturjord.
5. Morän

BP 18T04

1. Asfalt
2. Bärlager, grus och småsten
3. Grus med inslag av skumfog i botten. Isolering.
4. Grus
5. Mjuk, fin, fet grå lera med finkornig sand, inslag av träkol. Kulturjord.
6. Ljusbrun sandig lera. Möjligen sotinslag. Mycket fuktigt. Kulturjord.
7. Fet, något kompakt lera, finkornig, något fuktig. Inslag av bränd ler. Kulturjord.

BP 18T05

1. Asfalt
2. Grus
3. Svart, gul melerad fet lera, kompakt. Inslag av träkol.
4. Mörkgrå, fet, kompakt, torr lera med inslag av träkol, kalk, tegel. Kulturjord.
5. Mörkbrun, fet, kompakt, torr lera med rikligt inslag av träkol, kalk, tegel. Kulturjord.
6. Moräninblandad grå lera
7. Brun finkornig och fet lera med siltinslag och tegel. Kompakt och torr.

8. Grå kompakt morän

BP 18T06

1. Asfalt
2. Grus
3. Krossat gult tegel
4. Brungrå, fet lera, kompakt och torr. Enstaka inslag av bränd lera och tegel. Kulturjord.
5. Mer grå lera utan inslag av bränd lera och tegel. Kulturjord.
6. Lermorän med lite inblandning av jord.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2018

- 2018:1 Kv. Klockaren 19, Dalby. Fornlämning 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2017. Mattias Karlsson.
- 2018:2 Falsterbo 2:25 – Kyrkogatan, Falsterbo. Fornlämning 15, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:3 Fjärrvärme mm i Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2012-2013. Aja Guldåker.
- 2018:4 Hunehals borg, Hanhals 4:31, fornlämning Hanhals 71:1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland. Forskningsundersökning 2016.
- 2018:5 Kv Toppen 14, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2018:6 Kv Gråbröder 16, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.
- 2018:7 Coyetgården och Stinsbostaden i Åkarp, Staffanstorps och Burlövs kommuner, byggnadsdokumentation 2017-2018. Henrik Borg och Carita Melchert
- 2018:8 Kv Domkyrkan 2 – Krafts torg, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015-2016. Gertie Ericsson.
- 2018:9 Innerstaden 2:1 - Stortorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson
- 2018:10 Arkeologisk utredning steg 1 inför fördjupad översiktsplan för Lund Sydväst (Källby), Lunds kommun, Skåne län. 2017. Jan Kockum och Johan Wallin.
- 2018:11 Kv Brunius 18, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll/undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:12 Kv Tegnér 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015 och geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:13 Lunds domkyrka, kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2018:14 Dalby 90:1, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2018. Jan Kockum.
- 2018:15 Svanelucky 3, Astrografhuset, Lunds kommun, Antikvarisk medverkan 2015-2018. Carita Melchert och Erik Blomqvist.
- 2018:16 Galgevängen 1:20, S:t Jörgens park, fornlämning Lund 50, Lunds stad och kommun, Skåne län, arkeologisk undersökning 2016. Jan Kockum.
- 2018:17 Södra stambanan, delen Flackarp-Arlöv, Uppåkra socken, Burlöv och Staffanstorps kommuner, Skåne län. Arkeologisk utredning och förundersökning 2016. Ivan Balic.
- 2018:18 Kv Föreningen 16, kv Universitetet 1, kv Domkyrkan 1 och kv Historiska Museet 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:19 Innerstaden 2:1 - Nygatan, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kàm Tayanin.
- 2018:20 Kv Städet 10, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2018. Jan Kockum.
- 2018:21 Kv Sankt Mikael 16, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2018. Aja Guldåker.
- 2018:22 Döbeln 8, Krognoshuset, Lund, Lunds kommun. Antikvarisk förundersökning 2018. Carita Melchert.
- 2018:23 Kv Sankt Måns 21, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2018. Aja Guldåker.